

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**D. Adami Rechenbergi Consensus Orthodoxus Cum Verbo
Dei, libris Symbolicis & probatissimis Theologis gnēsiōs
Lutheranis, inprimis Saxonis antiquis, De Gratiae
Divinae Terminis, oppositus Malevolorum ...**

Rechenberg, Adam

Lipsiae, 1701

Dissensus per calumniam conficti

urn:nbn:de:bsz:31-105727

qui animum adversus omnes sycophantias jam obfirmavit, nec in insidiis adhuc latentes Sycophantarum manipulos extimescit, sed veritatem cœlestem, DEO juvante, ulterius asserturus, *questiones* a te sophisticè propositas ex *orthodoxorum Electoralium* imprimis sententiis jam discutiet, & te, *Compiler impudens*, si adhuc erubescere potes, in ruborem dabit, ut forte resipiscere discas.

DISSENSUS PER CALUMNIAM CONFICTI

QUÆST. I.

Utrum peccator termino quodam peremptorio longè ante obitum, omni gratia divina atque salutis recuperatione excludatur?

Ad hanc respondet *Compiler*: *Affirmat questionem D. Rechenbergius in Disp. de Termino Grat. revocat. §. 32. Deus voluntate consequente judiciaria in aeterno & sapiente consilio, peccatoribus gratia terminum, qui non semper usque ad mortem protenditur, constituit.*

Animadversio.

IN hac responsione *Compiler* ter quaterve mentitur: Nam
 1) ego non de *peccatore quovis* in genere, sed ut verba mea Disputationis §. 16. 17. 32. habent, *determinatè* de peccatoribus *contumacibus, refractariis, induratis* &c. ut §. 15. 16. sqq. allegatis describuntur loquor: 2) *Terminum simpliciter, non peremptorium* dixi. 3) Verba *longe ante obitum*, malignè infarcit *Quæstionarius*.

Terminum gratie non semper usq. ad mortem protendi, cum Dannhauero & aliis Theologis orthodoxis tantum dixi. 4) Ex suo cerebro addit peccatorem, indeterminatè dictum, omni gratia diuina atq. salutis recuperatione excludi, quod nunquam asserui. Parum abest, quin Apologia Aug. Conf. art. VI. p. 186. verba hic usurpem: Quis docuit istum --- hanc Dialecticam? Sed hac neque Dialectica, neque Sophistica est, sed est Sycophantica. Quæstio in Disput. de term. Grat. reuocat. §. 16. à me proposita hæc est: An Deus ex voluntate consequente iudiciaria, omnibus relapsis, apostatis, refractariis, obstinatis, excecatis & induratis peccatoribus gratiam reuocatricem, usque ad vitæ finem offerre semper & impertire promiserit; an vero pro sapientia & iustitia sua in consilio aeterno ex voluntate consequente, certum gratie non iterande terminum constituerit? Ad hujus quæstionis duo membra §. 17. sqq. ex nostratibus Theologis distinctè responsum fuit.

Sycophantrica ergo hac quæstionis mutilatione demonstrata, repetitione testimoniorum, quæ ex nostro B. D. Kromayero, Pfeiffero & Balduino frivole opponuntur, superfedere possum. Quæ enim istorum, de peccatorum induratorum, in mea Disputatione descriptorum exclusione a diuina gratia, in hac vita sit sententia, multis aliis jam locis abunde exposui. Non piget tamen ex illis pauca in gratiam beneuoli Lectoris repetere.

Ita vero B. Præceptor olim meus, *Kromayerus in Theol. Polem. art. VIII. de Peccato, pag. m. 524. irremissibile* (peccatum in Sp. S.) vocatur, quatenus requisitorum nullum deest. Quod itaque de reprobis, si queritur, an Christus pro iisdem sit mortuus, respondemus: idem de peccantibus in Spir. S. respondendum iudicamus. Christus passus est pro iis, qui sunt reprobi, non quatenus sunt reprobi. NB. Pro impenitentia enim & incredulitate finali passus non est: quippe que damnationem ipso ætè infert, secundum istud Marc. XVI. 16. Sic Christum pro iis, qui peccatum in Spiritum S. committunt, non quatenus tale peccatum committunt, passum & mortuum esse, dicere possumus. Quod Compileris confrater Lipsiensis

ensis etiam jam obiter notare potest, qui particulam reduplicativam *quatenus* hic usurpatam, ex hypothese Huberiana, subinde allatrat. Peccatores autem in Sp. S. esse *induratos* constat, & pro his, quatenus tales, Christum esse mortuum, Kronmayerus noster ex sententia B. Hoëpfneri negat. Unde ergo illis gratia ante mortem expectanda?

Idem *Kronmayerus artic. IX. p. 555.* cum B. Hunnio Theologo Wittebergense statuit, Deum ex justo iudicio propter gratiæ oblatae & ante acceptæ contemptum, gratiam refractariis & induratis auferre, ut postmodum audientes verbum non convertantur.

Quando autem iste loco, a *Compilatore* allegato scribit: *gratia portam, quamdiu sumus in hac vita*, patere, ipse de sero & serio pœnitentibus, non vero prorsus induratis exponit. Ac etsi simul moneat, ne damnatorium calculum adversus eos, qui pœnitentiæ signa autem egressum ex hac vita ediderint, precipitanter feramus; mihi tamen hæc monitio non obstat, cum eandem ex Chemnitio & Dannhauero semel atq; iterum inculcarim. Ne quis tamen ogganniat, cum regno gratiæ non simul stare regnum iustitiæ, aut omnem tantum iustitiam post hanc vitam exerceri; non sine causa aliquoties ex Rom. XI. 22. monui, cum gratia simul iustitiam Dei in hac vita attendendam esse. Quod & Augustinus & alii saniores Theologi requirunt.

D. Pfeifferi locus a *Compilatore* allegatus iridem contra mentem Autoris detorquetur. Nam is in *Conc. II. artic. XII. A. C. p. 715.* scribit: Weist du nicht / ob dieser heutige Tag dir zur Welt werde bringen Leben oder Todt / Gnade oder Ungnade. Es ist ja erstlich bey dir immer *periculum amittenda vite*, p. 719. Ist wohl zu bedenccken NB. *periculum amittenda gratia* p. 720. per privationem rationis, p. 721. per denegationem devotionis. p. 370. Ob nun wohl Gott an keine gewisse Zeit und Zahl gebunden ist; auch keinen Menschen schlechter Dings seine Gnade abgefagt / NB. so hat er doch einem ieden Menschen sein gewiß Gnaden-Ziel gefagt / da

er seine Gnade ihm anbieten/ oder auff Befinden endlich gar abschneiden will. Idem tradit in der Christen-Schule/ p. 366. sqq. Item in *Anti-Melanch.* 1.2. c. 20. p. 1027. Gott pflegt auch wohl ob gravem contumaciam, wegen übermachten Ungehorsams willen/ und wenn er lange genug den Buß-Verächter auffgefordert hat/ NB. noch in der Lebens-Zeit aus gerechtem Gerichte/ den *ambitum gratie*, das Maasß und Ziel der Gnaden zu *pracidiren* und abzuschneiden. 1. Sam. II, 30. &c. quod lib. 2. *Anti-Mel.* c. 13. p. 868. repetit.

B. D. *Balduini* verba allegata, de gratia Dei tardius quosdam vocante loqvuntur, quo de hic nulla est quaestio. Alibi cum de statu penitus induratorum agit, ut in *Comment. in Epist. ad Rom.* c. IX. fol. 285. mentem suam clarius de his exponit: *Deus neminem sua gratia deserit, nisi ab eo prius aliquoties fuerit desertus*, NB. *in cuius contumacia poenam, duritiem illam hominis indurati relinquit.* Idem in 2. Cor. II. f. 585. *Qui deserunt Dominum Deum suum, se quoque deserturum ipsos*, NB. *nec permisurum ut convertantur, sed ut induratos & in reprobam mentem traditos relicturum in peccatis suis*, dicit. Inde l. 1. de *Conscient.* c. XV. p. 31. scribit, *in induratis conscientiam in officio suo semper impediri, talesque sine poenitentia perire &c.* Quod *Formula Concord. artic. XI.* p. 812. 820. quoque asserit.

QUÆST. II.

Utrum dentur in hac vita homines, quibus ante mortem omnis gratia & porta occlusa est, ut nullam poenitentiam, etiamsi velint, agere possint?

Responsio Compilatoris Dissensus:

Affirmat illam D. *Rechenbergius* de *statu indur.* §. 28. & contra *Responsum Witteb.* p. 14. rotunde scribit: *Der ganz verstockte Sünder wird nicht mehr zur Gnade gelassen.*
Anim-

Animadversio:

Hic *Compiler* in allegatione §. 28. erravit, cum XXIX. & XXXIV. citare forte voluerit. Interim quod *affirmativam* attinet sententiam, illam meam esse, lubenter agnosco. Hausi vero illam ex B. *Luthero Tom. IV. Altenb. f. 316. a. 544. a. Tom. VII. Altenb. f. 151.* ubi totidem verbis legitur. v. *Additam. meum I. ad Proposit. p. 18. 19. 20. 21.* Lutherus exempli loco peccatores in Spiritum S. Pharaonem, Judam &c. allegat. Causa tamen hujus miserrimi status non est in Deo, sed in hominis totali & consummata induratione quarendam, quam in *Disput. de Indurat. §. 29.* ex consensu orthodoxorum Theologorum & imprimis B. D. *Wilb. Lyseri, Theologi Wittebergensis accuratissimi, System. pag. 1489.* probavi.

Ante hunc vero idem Wittebergæ docuerat B. *Æg. Hunnius Part. II. Postill. f. 376.* cujus verba expressa, in all. *Disput. pag. 33.* Da aber ein Mensch auß Gottes Barmherzigkeit aus nachwilligem Firsas so freventlich sündiget; dem soll durch Gottes Bericht nicht zu theil werden/ daß er sich von Grund des Herzens bekehren/ oder wahrhafftig und mit solcher Zuversicht an Jesum Christum gläuben könne/ die wider die letzte Ansechtung des Teuffels und der Sünden bestehen könne/ sondern NB. Gott entzeucht solchen nachwilligen unbußfertigen Frevlern NB. seine Göttliche Gnade und Krafft zur Bekehrung/ und ohne alle Barmherzigkeit läßt er sie in ihren Nöthen stecken/ wie sie haben verdient. Unde *Hunnii* verba, quæ *Compiler* ex ejusdem *Conc. 3. in cap. IV. Mich.* adducit, cum de voluntate Dei antecedente, tum de quibusdam ex populo rejecto nihilominus subinde convertendis intelligi debeant, perperam in suam sententiam trahit. Nam *Form. Concord. p. 813.* diserte docet: *esse hæc digna peccatis supplicia, si Deus totam aliquam provinciam aut gentem propter verbi divini contemptum ita punit, ut hoc ingens malum in ipsorum posteritatem redundet &c.*

D. Hutterus autem citato, a *Compilatore*, loco, contra Novatianorum errorem, quem semper rejeci, recte disputat; adeoque non de totaliter induratis, de quibus hic quaestio est, loquitur. Cum ipse in *Loc. Commun. f. 799.* mecum sentiat. *Aliqui tamen*, ait, NB. *ita reprobantur à Deo in hoc mundo propter peccata quaedam gravissima, ut gratiam salutis non superabundantem tantum, sed SUFFICIENTEM ETIAM DE FACTO NUNQUAM AMPLIUS CONSEQUANTUR &c.* An vero sine gratia Dei sufficiente quis poenitentiam agere potest? Nemo hoc, nisi Pelagianus dixerit; quicquid de gratia assistente apud induratos aliqui sine Scripturae S. testimonio & sensu comminiscantur.

D. Franzii verba ex *libr. de Interpret. Scriptur.* citata non possum conciliare cum illis, quae iste Theologus doctissimus *Disput. in Aug. Conf. Diss. IX. §. 112. 113. sqq.* habet; quando indurationis statum periculosissimum describit; ita, ut qui in illum deveniunt, sint filii Belial, quales erant filii Eli, inconvertibiles *1. Sam. II.* In §. 114. dicit: *Et praeter Scripturam, habemus etiam experientiam testem, quod tales difficillime aut NB. plane non convertantur, qui Spiritui S. tam petulanter & diu reluctantur. Non enim Satan NB. patitur eos agere poenitentiam unquam, sed providet, ut in impoenitentia moriantur.* Inde Pharaonis & Aegyptiorum & §. 118. ex *Matth. XIII. Marc. III. Luc. XI.* Pharisaeorum & Judaeorum exempla allegat. §. 121. addit: *Processus iste, ubi Spiritus S. deserit petulanter renitentem & Satanae succedenti locum concedit, dicitur NB. subtractio gratiae Dei.* Non quod Deus ulli homini gratiam suam illuminantem invidet, utpote quam omnibus offert; sed NB. *QUOD DEUS NON VELIT AMPLIUS ADESSE ILLIS, AUT CONVERTERE NOVA ALIQUA EXTRAORDINARIA GRATIA & illuminatione illos, qui ordinaria & regularia media contemnunt pertinaciter & sine fine reluctantur Spiritui S., ut ex doctrina de libero arbitrio constat prolixius.* Unde ergo convertendi potentia, si a Deo penitus deserti, in potestate Satanae haerent manentque?

His

His ex B. Franzio admislis, non video, ut dici queat, Dei mentem esse, ut indurati & dati diabolis ex tantis atrocibus diabolicis sceleribus suam pœnam, quam Deus juste infligit, agnoscere & sibi consulere discant. Nisi dicere velis, Franzium hæc, ut verisimile videtur, de primis indurationis gradibus intellexisse. Ex his enim per divinam gratiam peccatores eluctari posse, nemo negarit. Sane *Formula Concord. artic. XI. pag. 820.* docet, non tantum Dominum peccata peccatis punire **EXCOECATIONE & INDURATIONE**; sed etiam, quod præter voluntatem Dei gratiosam voluntas ejus hæc sit revelata: quod eos, qui sponte sese a sancto DEI mandato avertunt, in coinquinationes mundi se denuo implicant & Satane cor adornant, Spiritumque gratie contumelia afficiunt, severissimè punire velit: & quod tales, si in impietate perseveraverint, **INDURANDI, EXCOECANDI ET IN ÆTERNUM DAMNANDI SINT.** Ubi subjicitur exemplum Pharaonis, a quo NB. Dominus **MANUM SUAM RETRAXIT, EUM DESERUIT:** atq; ita cor ipsius induratum est, & Dominus justum judicium suum adversus eum exseruit. Ubi hic remanet gratia assistens aut convertens, quam aliqui in obduratorum gratiam confingunt superstitem?

B. nostri Rappolti autoritas frustra obvertitur: quid enim ille docuit aut sensit, ipse *Compiler* ego discipulus ejus rectius novi. Cautè ille distinguit inter *excœcationem antecedentem* i. e. partialem vel sanabilem; & inter *finalem*, i. e. perseverantem, totalem & insanabilem, asseritque totalem omnium mediorum, per quæ ad salutem perveniri potest, privationem propria culpa contrahi. vid. *Epist. ad Rosteuscb. p. 36.*

B. D. *Carpzovium* sibi ipsi cit. loc. & aliis Theologis orthodoxis non contradixisse, mihi persuasissimum est: Quandoquidem passim in suis homiliis de hac quæstione clarius mentem suam exposuit. Ita enim in *Concion. pœnitent. de HODIE* p. 100. Du weißt nicht / ob nicht noch Heute mit dem Ende des Tages / das Ende NB. dieser zu deiner Busse bestimmten Zeit da

da sey/ & pag. 101. Wie wenn Gott beschloffen hätte/ daß mit der
 Sonnen auch NB. seine Gnade untergehe / und NB. du her-
 nach dem Satan übergeben würdest/ der dein Herz mehr und
 mehr verhärte und verstocke ic. Item in den Tugend-Sprüchen
 XLV. p. 820. Diese Gnade Gottes währet so lange/ als er einen
 jedweden Zeit gesehet hat/ derselbigen zu genießen ic. p. 831. Wer
 aber ja selbst muthwillig Gottes Gnade verachtet / und die Zeit der
 Bussse und Besserung vorbej läset/ der wirds einmahl zu späte be-
 reuen / wenn er Gottes Gnade vergebens suchet / und nim-
 mer findet ic. Idem in concione funebri in exsequiis uxoris
 Davidis de Müller an. 1686. ex Psal. XXXI. 6. habita: Wer gott-
 loß lebet und sich gleichsam von Gottes Händen losreisset / und in
 des Teuffels Stricken gehet/ von dem er gefangen ist zu seinem Wil-
 len/ der wird NB. schwerlich in der Todesstunde daraus nüchtern
 werden. 2. Timoth. II, 26. Des hält hernach der Satan die See-
 le/ die doch so theuer erlöset ist/ fest/ daß/ wie sie im Leben sein gewesen/
 sein auch im Tode bleibe / und mit ihm behalten werde zum Ge-
 richte / 2. Petr. II, 4. Gott ist zwar ein getreuer Gott / und hält
 seinen Bund unverbrüchlich; Wer sich aber selbst von Gott los-
 reisset / seine Gnade verachtet und außs Kerbholz muthwillig sün-
 diget / der wird schwerlich in der Stunde / da es ohne dem schwer
 hält / wiederum erneuert werden zur Bussse: Ich fürchte für-
 war die Göttliche Gnad / die er allzeit verspottet hat / wird schwer-
 lich ob ihn schweben. Gott siehet lange zu / und läset durch seine
 Prediger warnen / straffen / vermahnern; wer nicht hören noch fol-
 gen will / sondern verstopffet seine Ohren / wie eine taube Otter / Pl.
 LVIII, 5. für dem verstopffet hernach Gott seine Ohren wieder /
 wenn er NB. in der Stunde des herannahenden Todes / da
 Noth an mann gehet / zu ihm schreyet. Den Schwächer / wel-
 cher Zeit seines Lebens ein böser Dube gewesen / hörte der HErr
 Jesus in der Todes-Stunde / da er um Gnade und Aufnehmung
 seiner Seelen bath / und versprach ihm seine Seele mit in Gottes des
 himmlischen Vaters Hände zunehmen / Luc. XXIII, 42, 43. NB.

Man

Man sage mir aber noch ein Exempel aus Heiliger Schrift. Saul / der den HErrn verlassen / schrie und rief in seiner Noth ängstlich genug / aber nicht aus wahrer Busse / NB. darzu ihn der Satan nicht gelangen ließ / sondern nur wegen empfundenen Schmerzen / dahero antwortete ihm der HErr auch nicht / bis er endlich in seiner Verzweiffelung dahin fuhr. 1. Sam. XXVIII. 6. XXXI. 4. NB. Das hat der gerechte Gott genug gedräuet. Weil ich denn ruffe / und ihr weget euch / ich recke meine Hand aus und niemand achtet drauff / und lasset allen meinen Rath / und wollet meiner Straffe nicht / so will ich auch lachen in eurem Unfall / und euer spotten / wenn da kömmt / das ihr fürchtet. Denn werden sie mir ruffen (da macht der sel. Autor selber ein NB.) aber ich werde nicht antworten zc. Proverb. I, 24. seqq. Es sind oft erschreckliche Exempel im Tode der Sterbenden vorgegangen / da sie ihre Seele aus Verzweiffelung in des Teuffels Hände befehlen zc. Similia de statu induratorum passim B. Geierus habet, quæ alibi adduximus. In conc. funebri in memoriam Susannæ Herbrandin, Dresdenæ ex Psal. XXV, 15. habita, ubi cum de consuetudine perseverandi in peccatis mortalibus disseruisset graviter, subdit: **Und eben das heisset: aus des Satans Stricken nicht können wieder nüchtern werden / von denen sie gefangen sind zu seinem Willen /** 2. Timoth. II, 25, 26. Denen ist das prognosticon gestellt: **Siehe ich gedencke über das Geschlechte Böses zc.** Sap. XVII, 2. B. Balduinus Comment. in 2. Timoth. II. f. 1431. Scriptura alibi dicit, tales (peccatores induratos) venundatos sub peccato, 1. Reg. XXI, 20, 25. 1. Maccab. I, 16. filios Belial, Deut. XXXI, 13. 2. Paralip. XIII, 7. &c. *Hos inebriavit Satan voluptatibus & honoribus seculi hujus ad libitum usq., ut non possint videre, quæ e re sua sunt: itaq. quasi ratione orbati ducuntur ab ipso (Diabolo) ex scelere uno in aliud, donec mensura iniquitatis fuerit impleta: quod tristissima Saulis, Achabi, Judæ & similibus exempla testantur.*

Ut ergo Carpzovium Carpzovio conciliemus, ipse in loco a *Compilatore Dissensus* allegato, de voluntate Dei antecedente gratio-

C

gratio-

gratiosa erga omnes etiam relapsos loquitur; quod dicta Es. LXV.
2. Rom. X, 22. citata testantur. Confer ipsius Expositiones tex-
tuum pœnitential. ex Jerem. XIV. 19. p. 156. sqq.

QUÆST. III.

Utrum dentur in hac vita peccatores inconvertibiles?

Affirmat illam Rechenbergius Disput. de stat. indurat.

*S. 24. 29. atq; huc refert Judæos incredulos, quibus
Scriptura præeunte Rom. XI. 7. Johan. XII. 40. Ephes.*

*IV. 29. πῶρως τῆς καρδίας, ἔσ πνεῦμα καταν-
ξεως adscribitur. Idem affirmat contra Responsum
Wittebergense not. 3. p. 11. sed ἔ in Parænesi ad stu-
diosam Furventutem p. 9.*

Animadversio.

TRuncatim quidem *Compiler Dissensus*, verba mea in qua-
stione hac, quæ ex antecedente consequitur, allegavit; af-
firmativæ tamen meæ sententiæ rationes refellere nescivit. Ob-
vertit igitur iterum tantum aliquot Theologorum loca malè in-
tellecta.

His oppono (1) B. *Lutheri Tom. IV. Altenb. f. 316.* Das ist/ das ich so oft gesagt habe/ Kotten-Geister NB. können nicht wie-
der zu rechte kommen/ denn sie sündigen wider den Heil. Geist/ da
keine Vergebung ewiglich. f. 544. a. Darum bleiben sie (habe ich
Sorge) in der unvergeblichen Sünde/ daß sie nicht können wie-
derkehren. Das ist nun eine schwere Sache/ das nicht allein Sün-
de ist/ darzu sich selber unvergeblich machet. Das wohl eine rech-
te impœnitentia heisset/ daß man NB. keine Reue über Sünde
haben will/ noch kan &c. Item in Præfat. in Jerem. Je näher
die Straffe ist/ ie ärger die Leute werden/ und iemehr man ihnen
predigt/

19
predigt/ ie höher sie es verachten. Daß man greiffe/ wenn GOTT
straffen will/ daß er die Leute verstocken läßt/ auffdaß sie ja ohn
alle Barmhertzigkeit untergehen/ und mit keiner Busse Got-
tes Zorn versühnen. it. *Comment. in Genes. L. f. 149.*

D. Hülsemannus in *Jerem. Cap. XI. II.* Quando ex deser-
tione Dei, homo prorsus induratur atque in sensum reprobum
datur, *tantis superinduitur malis, de quibus NB. exire non poterit,*
& stupore quodam spirituali superatur, de quo dicitur *Proverb.*
XXIII. 34. Rom. 1. 28. Hic enim processus Dei, ut *non habenti, i. e.*
nolenti augere talentum sibi concessum, auferatur etiam id, quod
habet, Matth. XIII. 12. c. XXV. 29. Et quando exhortationibus ad
pœnitentiam nullus porro locus relinquitur, *Deus justo iudicio*
NB. pœnitendi tempus solet subtrahere. It. in c. XVI. *Jerem. p. 270.*
Profecto non alia ejus hominis (indurati) conditio, quam Epulonis
extra omnem veniam spem positi, Luc. XVI. 26.

Ejusdem sententiæ est D. Hanneckenius jam Prof. Witteb.
in *Meditat. Carolin. pag. 38. 78.* quando peccatores in Spir. S. in
hac vita jam in statu gebennali collocat, quo pœnitentiam amplius
agere nequeant.

D. Ægid. Hunnius *Comment. in Cap. XII. Job. in IV. part. cap.*
p. 293. seq. Sed Evangelista, ut magis etiam stuporem Judæorum
amplificaret, testatur, *Judæos non tantum non credidisse, sed NB.*
ne quidem CREDERE POTUISSE &c. Hæc verba ex *Cap. VI. Es.*
sunt desumpta, ubi extremam abjectionem populi, & gravissimam
pœnam spiritualem excæcationis & indurationis Judæorum pradi-
xit, quod suis oculis visuri essent Messie majestatem ac signa, & ta-
men præ incredibili stupore animorum & cordium cœcitate eum
non agnitori: idque justo iudicio Dei, ne NB. AMPLIUS CON-
VERTANTUR ET SANENTUR. --- Quod verò particulas UT
& QUIA attinet, sciendum, eas h. l. non esse causales, quæ pradi-
ctionem Esaiæ constituent causam incredulitatis Judæorum; sed
tantum intendere in eventum vaticinii istius: ac si dicat: non cre-
diderunt Judæi; sicut antea Esaiæ pradiexit, & non poterant cre-
dere,

dere, quia juxta alterum vaticinium Esaiæ excæcati sunt, NB. quæ EXCOECATIO EST, UT JUSTO DEI JUDICIO NON POSSINT AMPLIUS CREDERE, AUT AD FIDEM PERVENIRE, CIRCA QUAM NAUFRAGIUM FECERUNT. Eam vero excœcationem Dominus infligi Judæis passus est propter contemptum Messie præcedentem. Cum enim Christi humilitate offensi, ipsum una cum doctrina ejus despicerent, JUSTO JUDICIO SECUTA EST EXCOECATIO NB. QUÆ OMNEM ADITUM AD FIDEM EIS INTERCLUSIT. Cum enim essent excœcati, hoc ipso jam ad medium & organon fidei, verbum Dei sine præjudicio audiendum, PLANE REPROBI FACTI FUERANT. Ubi hic gratia assistens & convertens?

Idem Hunnius ait, comment. in c. IX. Job. in III. part. cap. p. 241. sq. Cum Pharisei quærerent; Num & nos cæci sumus? h. e. num nos etiam in catalogum eorum refers, quibus excœcationem loco divinæ vindictæ comminaris? Sed vicissim respondet Dominus: si cæci essetis, non haberetis peccatum. Dicet quis; annon Pharisei spiritualiter cæci erant? Cur ergo Christus cum conditione ait: si coeci essetis? Respondeo: sensus verborum Christi est hic, si agnosceretis cœcitatem vestram, TUM ESSETIS SANABILES, & a cœcitate ac peccatis vestris possetis liberari: Nunc vero, quia dicitis: Videmus, & arbitramini vos citra meum aliquod beneficium, propriæ sapientiæ vestræ acie, quæ ad salutem pertinent, perspicere; NB. IDEO PECCATUM VESTRUM MANET, ET COECITAS NON TOLLITUR A VOBIS, cum eum aspernamini, qui solus caliginem naturalem mentium humanarum illustrare novit.

His non obstat locus e D. Franzio de interpr. Script allegatus. Paulus enim sperat Rom. XI. 14. se nonnullos Judæorum ad æmulandum provocatos, salvos redditurum, de quibus etiam Franzius loquitur. πάρωσις enim seu obduratio *ἡ τοῦ μέγιστος* ex parte, Israël̄is evenerat. Unde Paulus ante v. 5. testatur, inter Judæos & hoc tempore reliquias secundum electionem super-
fuisse.

fuisse. Hos vero v. 7. quippe convertibiles contradistinguit induratis, quos usque adeo pro inconvertibilibus habet, ut v. 8. statim addat, quod Deus iis dederit *ὀφθαλμοὺς κατεσθλάσας*, oculos, ut non videant. Quid si ergo ad oram Franzii, pro verbis: *indurati debent converti*. Ezech. c. XIII. 19. verba reponas: *indurati non debent* (spiritualiter) *videre*. Caterum Deum voluntate antecedente etiam induratos voluisse conversos, sapius jam asseruimus.

D. Selneckeri verba a *Compilatore Dissensus* adducta, mente manuque adprobo: in hac vita nempe semper locum esse poenitentiae, quam alicui negare nostrum non est. Dei hoc iudicium est, qui *καὶ ἐδυσκόλησεν*. Quare sapius cum Chemnitio & Dannhauero dixi, ministros Ecclesiae debere omnes peccatores ad poenitentiam cohortari, cum ipsi discrimen corrigibilem & incorrigibilem, non nisi ex eventu tristi noscere queant. Christus autem *Job. III. 21.* ex praescientia sua infallibili induratis Judaeis dixit: *Vos in peccato vestro moriemini*. Uti vero Selneckerus in *Annot. ad Cap. V. Sap.* scribit: *aeternarum poenarum imaginem saepe conspici in hominibus, qui in desperatione miserrime pereunt*, (v. *Disp. de Stat. Indurat. §. XXXV.*) ita ejusdem successor B. Geierus ad *Prov. I. p. 66.* notanter scribit: *Cum impiorum infernus quodammodo hic incipiat*, NB. *NON MIRUM QUOQUE, POENITENTIAE NON ESSE LOCUM.*

Recte etiam *Balduinus* in *Paraphr. Evangel. p. 540.* monet, *non facile de hominis conversione desperandum esse*. Nam & ipse *Apostolus* hac de causa, *2. Timoth. IV. 12.* jubet: *Pradica sermonem, insta tempestive, intempestive, argue, increpa, exhortare cum omni lenitate & doctrina, etsi tempus sit tale, quo sanam doctrinam non sustineant*. Profecto, si de Antagonistis meis plane desperarem, ipsos arguere jam desiissem. Interim cum nostris melioribus Theologis credo, de gratia extraordinaria induratis danda, nullum in divinis literis extare promissum.

Licebit adhuc ex *Gerhardo*, Theologo maxime orthodoxo,

Loc. de Elect. §. 139. fin. addere: Qui conversionis gratia excidunt, sua culpa excidunt: Deus fidelis est, & dona ejus sunt aucta μέλητα. Manet proinde, quod conversio & perseverantia sint a solius Spiritus S. gratia. Nihilominus, quod quidam vel non convertuntur, vel conversionis gratia vicissim excidunt, ejus rei causa est in hominum contumacia, per quam opus Spiritus S. impediunt atque turbant. Unde laudatus Gerbardus Loc. de Provid. §. 94. Dei desertionem egregie ex Patribus declarat: Theophyl. inquit, super I. Rom. declaravit divinam desertionem exemplo medici, qui propter incorrigibilem & aegroti intemperantiam, a curatione desistit, nec tamen mortis est causa. Chrysost. Homil. de Adamo & Eva, utitur similitudine ducis, qui videns milites temerario ausu se hostibus objicere, abit & se quasi subtrahit. Theodor. super I. Rom. adhibet exemplum navarchæ, qui cymbam absque rectore ferri sinit.

QUÆST. IV.

Utrum peccator contumax, petulans, protervus, excelsa manu prævaricans & contemnens omnes iteratas conciones pœnitentiæ divinæ gratia penitus excludatur?

Affirmat istud quæsitum D. Rechenbergius in disput. de statu indurat. §. 31. item in disput. de grat. revocatr. §. 33.

Animadversio.

Nuspium quidem verbis in quaestione hac usurpatis usus sum; affirmo tamen illam adhuc cum Theologis nostris γυνώσκω Lutheranis, qui pares hodie in Saxonia non habent. Ita enim post Megalandrum Lutherum supra jam allegatum, v. *Additam meum* I. p. 18. 19. 20. seq. Hülsemannus noster in Breviar. c. XIV. §. 5. *Deus negligentibus & refractariis (actualem collationem do-*

ni

ni perseverandi) ex judiciaria voluntate largiri non vult, Matth. XXV. 27. 28. seqq. & 7. Datur propositum Dei seu voluntas reducendi HUNC, NON ILLUM. Quod in Apostatis valet: non eque in nondum illuminatis. Item: Non omnibus autem Apostatis promissis reiterationem luminis petulanter extincti. Rom. XI. 18. 23. Matth. XXI. 43. Ideo dico vobis, quia auferetur a vobis regnum Dei &c. Idem Formula Concord. articul. XI. pag. 808. 811. & pag. 813. Ad eundem modum cum videmus, quod Deus verbum suum alicui regno donat, idem vero alii genti non largitur: Item, quod idipsum ab uno populo aufert, alii vero diutius concedit: NB. quod HIC induratur, excœcatur & in reprobum sensum datur, NB. ILLE vero, qui in eadem culpa beret, ad Deum convertitur &c. Paulus autem certas metas nobis posuit, quousque progredi liceat. Jubet enim nos in illis, qui pereunt, considerare justum Dei iudicium & pœnas peccatorum Rom. XI. 22. Sunt enim hæc digna peccatis supplicia, si Deus totam aliquam provinciam aut gentem (propter verbi divini contemptum) ita punit, ut hoc ingens malum etiam in ipsorum posteritatem redundet: ut est videre NB. in obstinatis & perditissimis Judæis. Et hoc modo Dominus quarundum provinciarum & NB. personarum pœnis severitatem suam ostendit, ut demonstret, quibus nos omnes malis digni essemus &c. vid. Additam. I. pag. 27. 28. 29. & 30. D. Geierus Comment. in Psal. I. 5. f. II. Sensus est, eos (impios induratos) non modo NB. in hoc seculo exclusos plane esse a gratia donisque Dei Ecclesiæ militanti promissis; sed in altera demum vita plane separandos eos esse per horrendum illud: discedite maledicti Matth. XXV. & in Psalm. LXIX. 29. Indurati & in sensum reprobum dati, justitiæ coram Deo valentis non debent compotes fieri. Vid. Proposition. oder Vortrag. S. XII.

D. Balth. Meisnerus Comment. in Hof. cap. IV. pag. 464. de divina desertione scribit: Deserit Deus quandoque pios, & deserit impios; sed diverso modo: Pios ad tempus, imponendo crucem, non tamen plane subtrahendo gratiam: impios NB. & induratos in PERPETUUM tradendo Satana, & NB. denegando OMNEM

GRA-

GRATIAM; unde illa desertio a Damasceno l.II. c. 29. vocatur παιδευτική vel CORRECTIVA, hæc δὲ απογναστική vel DESPERATIVA &c. Quid gratiæ ergo penitus induratis hic remaneat, nunc ἀντιλέγοντες ex Sacra Scriptura edisserant, ut quid velint, intelligamus.

D. Franzii verba, quæ obvertuntur allegatæ assertioni tantorum Theologorum non obstant. Quæ enim conversio difficillima & periculosissima est, illa a parte contumacium sæpissime etiam, stylo Scripturæ, est impossibilis, Matth. XIX. 26. Hebr. VI. 4. vid. Epist. ad Rostensch. p. 42. Addit quidem Franzius, de verbo semper talibus relicto: At Hülsemannus comment. in c. V. 24. 25. Jerem. de induratis scribit: Nec ulla verbi divini tractatio apud homines peccatis immersos amplius valet, Proverb. XXIII. 34. 35. Induratis Judæis etiam Dei verbum audire dabatur, Job. XII. 39. seq. & tamen ob excœcationem credere non poterant. v. Matth. XIII. 13. sqq. Quin Deus sæpe etiam induratos subtractione verbi punit, & candelabrum suum de loco movet, ut supra ex Form. Concord. artic. XI. p. 818. probatum est.

QUÆST. V.

Utrum peccatores in Spiritum S. ob Dei decretum, utrum vero ab eventu inconvertibiles sint?

Affirmat (Compiler ait) prius Rechenbergius, im deutlichen Vortrag §. 34. Die Sünde wider den Heil. Geist kan nach Gottes vorhergehenden definitiv-Sentenz nicht vergeben werden.

Animadversio.

UT Sophistice hic Compiler quæsit, meaque verba maligne pervertit; ita se doctrinam de nominato peccato, ex orthodoxis nondum didicisse prodit Hülsemannum ego secutus, scripse-

scripseram, quod peccatum in Spiritum S. ex decreto vel ex sententia definitiva Dei sit irremissibile; ipse vero mihi fraudulenter affingit, ac si *OB* vel *PROPTER* (um/ oder wegen Gottes definitiv-sentenz) irremissibile foret; ut adeo causa ejus, sit ipse Deus. Aliud vero est, *EX Decreto*, & aliud, *OB Decretum Dei*, peccatum istud dicere *irremissibile*, quod particularum discrimen pueri norunt. Caterum mea assertio in B. Hülsemanni *Vindic. Script. S. per loca Classic. artic. XXIX. p. 97.* extat. Peccatum in Spiritum S. inquit, esse irremissibile non tantum de facto, sed etiam NB. ex decreto Dei peremptorio & irrevocabili, etsi non absoluto, sed fundato in præexistente conditione. Si enim eventu tantum esset irremissibile, a reprobatorum impoenitentia finali non differret. Nisi id in scholis Theologorum orthodoxorum notissimum foret, ex D. Feuerbornii tractatu de Peccat. in Spiritum S. & Scherzeri *Disput. de hujus peccati irremissibilitate*, plura adponere argumenta & testimonia possem, quæ verbis e Balduino adductis repugnare videntur. Sed Balduinus *Disput. VII. in Epist. ad Hebr. cap. VI. fol. 1589.* mentem suam satis declaravit, quod conversionem ejusmodi peccatorum ipse agnoscat *impossibilem, impossibilitate, ut ipse loquitur cause; quia nimirum peccatum illud adjunctum habet indurationem & finalem impoenitentiam perpetuam, obstinationem & pervicaciam, quam tandem finalem interitum sequi necesse est &c.* Ubi vero talia adjuncta sunt, aditus ad poenitentiam utique, sed ex vitio peccantium præcluditur, quod in Theologia notissimum est.

QUÆST. VI.

Utrum Deus gratiam suam in auscultatione verbi salutaris necessariam contumacibus peccatoribus subtrahat eosq; deserat?

Respondet Compiler: Affirmat questionem disertis verbis Rechenbergius in Diatribe Lat. S. 41.

D

Anim-

Animadversio.

Hic si *Compiler* per *Diatriben*, meam *de Grat. Revocat. Termino* Disputationem intelligit, fallit lectorem. Nullum enim verbum hujus quaestionis ibi extat. Respondere ergo illi ad hanc falso mihi affectam quaestionem non tenebar, donec verba mea produxisset. Liberaliter tamen cum homine agam, cumque melius circa quaestum, ex Theologis orthodoxis Saxonis, paucis informabo. Confundit ille, ut ex allegatis testimoniis adparet, duas hic distinctas sententias. Aliud enim quaerit, aliud probat. *Quaestio* ejus est de subtractione gratiae in auscultatione verbi salutari necessaria, hanc respectu contumacium & induratum ob eorum malitiosam reluctantiam evenire, cum S. Scriptura & sanioribus Theologis omnibus affirmo. *Probatio* autem *Compiler* ex testimoniis Theologorum petita, de insita, nativa & ordinaria verbi efficacia, quae in omnibus auditoribus malitiosum non ponentibus obicem, vim & operationem salutarem aequalem & exserit; hanc ego nunquam in dubium vocavi. Itaque frustra mihi *Hülsemanni*, *Alberti* & *Nic. Hanni* verba occinunt; quippe quae de efficacia verbi per se insita & ordinaria atque aequali testantur. Enimvero, qui dicit verbum Dei ob nativam & insitam virtutem solam, apud induratos ac adco Spiritui S. cum isthoc operanti praestrate & constanter resistentes efficaciam salutarem exserere, S. Scriptura omnibusque Theologis sanis obloquitur. *Ebr. IV. 2. Auditus verbi non profuit* (induratis) quia *fide* (ὡν οὐκ ἐνεκατέως) *contemperatus non fuit*. Ita *Job. XII, 38. 39. 4. Es. VI, 9. Matth. XIII, 13. seqq.* Judaei verbum Dei audiverunt, sed efficaciam ejus salutarem, ob repugnantiam malitiosam non senserunt; ideo nec crediderunt. Quae vero causa, cur gratia ista Spiritus S. cum verbo operatrix *1. Cor. III, 6.* induratis subtrahitur? Eam Christus *Matth. XIII, 12. seqq.* innuit: Unde *Hülsemannus* *Comment. in Jerem. cap. II. 24. 25.* scribit: *Nec ulla verbi divini tractatio apud homines peccatis immerfos amplius*

plus valet, Prov. XXIII, 34. 35. Ag. Hunnius in c. VI. Joh. p. 174. 6. scribit: Indurati, si maxime audiant verbum Dei, id vero in ipsis non fructificet, non certe absolutum aliquod Dei decretum accusare possunt, sed justum Dei iudicium agnoscant, quod exercet in iis qui plane diabolico omnium admonitionum contemptu, in misericordiam Dei ex proposito peccarunt. Hinc D. Hutterus cum Formulæ Concord. in explicat. art. II. p. 173. distinguit auditum verbi externum ab interno; hic in obduratis desideratur, licet externum habeant. Interim in contumacibus & induratis aliam virtutem exserit, quam Balduinus in Epist. ad Ebr. c. IV. f. 1574. exprimit: Verbum Dei vivum & efficax in utramq. nimirum partem, sive accipitur sive repudietur; in iis enim, qui recipiunt, operatur virtutem ad salutem, NB. in ceteris majorem damnationem: illam virtutem in se habet per accidens, obicem nimirum ponentibus hominibus operanti Spiritui S. adde Jerem. V, 19. Inepti ergo sunt, qui verbo Dei semper, non habito discrimine auditorum, vel objecti, operationem salutarem & conversivam tribuunt. Sed tamen utique etiam efficax est verbum Dei in reprobis & contumacibus, quippe quos impietatis convincit, reddit *αυτοκατακρίτης*, ipsisq; fit per accidens odor mortis ad mortem, 2. Cor. II, 16. Atque hoc D. Alberti noster l. c. quoque docuit, quem Compiler mihi inepte opponit. Idem enim in Disput. de Term. Grat. revocat. §. 45. tradidi, & alias docui. D. Joh. Tarnovius comment. in Psalm. Passional. in CIX. part. 2. ex vers. 24. Quo plures conciones Christus habebat, quo plura, majora ac illustriora miracula edebat, eo magis Pharisei, alique increduli Judæi indurabantur & pertinaciores reddebantur. Ut a sole sub hamispherium nostrum digresso, sequuntur tenebræ; ita ubi Deus suam oblatam & speretam illuminandi vim subtrahit, justo suo iudicio oculi mentis ex seipsis caligant & c.

QUÆST. VII.

Utrum Deus Pharaonem, Judam, filios Eli in sensum reprobum traditos, ante excessum e vita, omni gratia ex justo judicio privarit, eternoque supplicio devoverit?

Respondet Compiler: Affirmat questionem expressis verbis D. Rechenbergius disputat. de Stat. Indurator. §. 31. Non video, inquit, de term. Grat. revocat. §. 33. Quomodo Deus illis terminum gratia usque ad finem vita prorogasse dici queat.

Animadversio.

Quæstionem propositam ex S. Scriptura cum Formula Concordiæ & orthodoxis Theologis affirmavi simulque, eam probavi. Quod enim 1.) Pharaonem attinet, Form. Conc. artic. XI. pag. 820. de eodem ita habet: *Quod autem Dominus cor Pharaonis indurat, ut Pharaon subinde peccando pergat, & quo gravius admonetur, eo magis induretur: id NB. pœna est antecedentium ipsius peccatorum, & immanissima & multiplicis tyrannidis, quam in filios Israël contra conscientia sua stimulos exercuerat. Et cum Dominus ipsi verbum & voluntatem suam annunciari curaret: Pharaon vero nihilominus ex proposito & destinata malitia simpliciter, adversus omnes exhortationes & admonitiones contumaciter insurgeret: Dominus NB. manum ab eo suam retraxit, eum deseruit; atq. ita cor ipsius induratum est, & Dominus justum judicium suum adversus eum exsecutus est. Omnino enim Pharaon aeterno Gehennæ incendio dignus erat. Et sane Paulus exemplum Pharaonis Rom. IX. non alio sine adfert, quam ut eo ipso Dei justitiam declararet, quam in contemtoribus impœnitentibus puniendis demonstrat. Confer. D. Rungius Theolog. Witteb. in Exod. c. VIII. p. 292. Ex his in utramque partem allatis argumentis patet, Pharaonem ab aliquo gra-*
du

du hujus peccati (ad mortem i. Joh. V, 16.) absolvi minime posse aut deberi. Unde etiam induratio & finalis impoenitentia, quæ connexa sunt cum peccato in Spiritum S. in ipso manifeste animadvertuntur. Quod vero Moses pro ipso orat, id facit pro liberatione pœnæ temporalis & multiplicatione miraculorum, cum ex oraculis Dei sciret, Pharaonem nunquam emendatum iri. --- Pro talibus autem non esse orandum, ait, qui in finali impoenitentia moriuntur, extra omnem controversiam est. 2.) De *Juda*, proditore, quod alterum exemplum est indurati peccatoris, gratia in hac vita privati, cum B. D. *Jac. Wellero* & aliis Saxonis orthodoxis statuo, quod tota Christi actio cum eo *Luc. XXII, 22. Matth. XXVI, 24.* instituta eo spectarit, ut *Judas* ab horribili illo scelere ad pœnitentiam revocaretur. Sed cum apud *Joh. XIII, 27.* ceu peculiari ratione *Satanas* cor ejus intrasset, eum implicatum jam prorsus laqueis *Satanæ* ipse *Christus* reprobæ menti permisit & dimisit dicens: *quod facis, fac citius*: ita dimissus & a gratia exclusus est, & in diabolica obsessioe permansit. Confer *D. Gerb. Harm. Evangel. cap. CLXVIII. fol. 1155.* Spiritualiter enim *Judam* obsessum, & ceu sensu, peculiari ratione *Satanam* cor ejus intrasse, *Dannbauerus Hodof. p. 399. ex Joh. XIII. 27.* probat. Qui ergo *Judam* gratia Dei non ante penitus excidisse ajunt, quam gulam laqueo frangeret, divinis literis & sanis Theologis obloquuntur. Memini adhuc verborum *B. D. Carpzovii*, quæ in concione passionali, de *Juda* fecit ex cit. cap. v. 39. *Judas der Verräther gieng/ nachdem er den Bissen genommen / so balde zur Thür hinaus/ und damit schloß Gott seine Gnaden-Thür hinter ihm zu.* Bene hic etiam magnus quidam *Theologus*, fautor meus longe honoratissimus, ex collatione phrasium v. 2. & 27. observat, quod priori versiculo 2. de eo dicatur, τὸ διαβόλεν ἤδη βεβλήκετο εἰς τὴν καρδίαν, (da schon der Teuffel hatte dem *Juda* *Simonis* ins Herz gegeben) sed posteriori loco v. 27. dicatur de *Juda*, post bucellam acceptam, τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ Σατανᾶς, quod tunc per ingressum, eum penitus a Deo desertum obsederit. Qui ergo sibi persuasum

fumi habent, hominem contumacissimum & a diabolo jam spiritaliter obsessum, adhuc gratia Dei assistente frui, nec a Deo penitus desertum esse, eum ex Scriptura recte sapere, audacter nego. 3.) *Filios Eli* ante excessum e vita, gratia divina ob insanabilem contumaciam & malitiam, ex justo Dei iudicio penitus fuisse privatos, cum D. Brentio in 1. *Sam. II. bomil. X.* D. Gerharo in *loc. de Provid. §. 121.* D. Paulo Laurentio, *Theologo Saxonico*, in cit. 1. libr. *Samuel. homil. f. 57.* Dannbauero *Hodos. Phan. XI. pag. 1420. seq.* & Feurbornio *de Peccat. in Spir. S. tamdiu statuo, donec argumentis e divinis literis convictus fuero.* Cur omisit Compilator exemplum *Saulis* addere, quod etiam ex mente Hülfemanni, Feurbornii, Geieri & Gerhardi in hunc censum retulerim? Notet interim B. Gerhardi verba ex *Loc. de Provident. §. 93.* *Quando homo resistit Spiritui S. & ruit in scelera, Deus gratia sua hominem deserit, vel etiam datam subtrahit.* Sic postquam *Saul* defecit, recessit Spiritus Jehovae ab eo, 1. *Sam. XVI, 14.* Et §. seq. 95. cum *Damaseno* declarat desertionem desperativam, cum universa, quae ad salutem sunt faciente Deo, incorrigibilis & immedicabilis vel insanabilis manet homo, iustog. Dei iudicio deseritur a suprema gratia, quemadmodum Spiritus Domini recessit a *Saule*, 1. *Sam. XVI, 14. cap. XXVIII, 15.* Id etiam Theologus Electoralis πονηρῶν ἀνθρώπων ἀδικῶν, B. D. Jac. Wellerus in *Annot. in Epist. ad Rom. c. IX. pag. 559.* confirmat: In specialibus Dei circa indurationis doctrinam actionibus est desertio, NB. quia Deus ob peccata gratiam subtrahit, NB. ulteriorem vero non impertit, 1. *Sam. XVI, 14. 2. Paralip. XXXII, 3.* Quod ideo adjicio, quia aliqui *Saulem* quoque, postquam a Deo desertus fuisset, non omni gratia privatum fuisse, somniant. Confer *Apolog. Aug. Confess. art. V. de penit. p. 162.*

Assertionem igitur meam orthodoxa confirmata, quae Compilator objicit testimonia, de Gratia Dei apud induratos durante, vel de voluntate Dei antecedente, ut Försteri, exaudienda sunt; vel ita exponenda, ne divinis literis aperte repugnent, ut de Pharaone, v. D. Försteri *Problem. Theolog. Decad. 2da problem. 1. Thes.*

29. sqq. & inprimis thes. 43. sq. & D. Aug. Varenium in Paulo Evang. Roman. Disput. X. super cap. IX. Rom. p. 333. sq. Ex iis enim constat, Rom. IX, 18. indurationem Pharaonis, Paulum miserationi contradistinguere. Nec ex historia Exodi de Pharaone probari potest, quod Deus illum & Ægyptios usque ad suffocationem in undis, ulla amplius gratia dignatus sit. v. cap. XIV, 17. *Compiler* autem more suo aperte mentitur, quando mihi affingit, quod nimis audacter in *Parentesi mea* p. 27. inculcaverim, *Judam longe ante fata a gratia exclusum*, aut cum filiis Eli ex termino *peremptorio* abjectum fuisse. Ego v. cum *Balth. Meisnero* quoque assero, *Christi meritum ad Judam se omnino extendere, qui omnino pro suspendio Judæ cogitato & patrato* (imo addo ego pro ejus poena infernali) *satisfecerit*: ita quidem, ut ultimo hora quadrante, cum adhuc in vivis esset, omnino poenitere & salutem adipisci (ac satisfactione Christi; merito frui) potuisset; addo vero, nisi ipse per maliciosam repugnantiam & perseverantem contumaciam se fructu istius gratiæ ipsummet indignum in vita adhuc reddidisset. Christi enim meritum non tantum ratione acquisitionis, sed adplicationis spectandum esse, omnes saniores Theologi hactenus docuerunt. v. D. Gerb. *Loc. de Elect.* §. 205. Quæ *Compiler* ex D. Bohemo adfert pro emollienda Brentii sententia, mihi non ignota sunt. Interim cum supra allegatis Theologis, & B. Hunnio de *Provid. quest. & Respons.* p. 75. sentio.

QUÆST. VIII.

Utrum tribulatio, poena publica, aliæq; calamitates à Deo impoententibus immixtæ sint vindicativæ; an vero medicinales ac incentivæ ad poenitentiam?

Hic *Compiler* sine judicio respondet: *Affirmat prius D. Rechenberg contra Krakewiz. p. 17. Es ist unmerweßlich und falsch / daß Gott durch die Strassen den Sünder allezeit zubefehren suche.* Anim-

Animadversio.

Audacter *Compiler* mihi D. Balth. Meisneri verba ex comment. in Hof. VI. opponit, eaque Sophistice interpretatur. At prius meam assertionem ejusque probationem inspicere debuisset. Non enim ego tribulationes & calamitates, quæ sæpe etiam pios premere solent, cum pœnis proprie sic dictis, ut *Compiler* facit, miscui; cum *παιδείας* & *τιμωρίας* discrimen in scholis Theologorum persit-notum: Nec simpliciter negavi, quasdam pœnas divinas esse medicinales; omnes autem tales esse affirmare nolui. Quia diluvium universale, Sodomitarum extinctio, Pharaonis & Aegyptiorum submersio, Israelitarum rebellium in deserto interitus, &c. fuerunt pœnæ divinæ; Nemo tamen, nisi insipiens dixerit, illas fuisse medicinales ac incentivas ad pœnitentiam. Ergo perstat mea assertio, daß Gott nicht allezeit durch seine Straffen den Sünder zu befehren suche. Et scire velim, quid *Compiler* de pœnis spiritualibus, quas *Formula Conc. art. XI. p. 820.* adducit; *Quando Dominus peccata peccatis punit, excacatione, induratione, sentiat?* an illas etiam ad medicinales referat? Interim D. Meisnerum *Compiler* Meisnero conciliet, qui cit. comment. in *Hosea c. I. p. 54.* scribit: *Duplex est abjectio 1.) TEMPORALIS* (cujus exemplum 2. Sam. VII, 14. legitur) quam *Damascenus l. 2. de Orthod. Fid. c. 29.* vocat *οικονομικὴν καὶ παιδευτικὴν, dispensativam & correctivam*; quum Deus ad tempus affligit, ut agatur pœnitentia & corrigatur vita. 2.) *FINALIS*, quam *Damascenus* nuncupat *τελείαν καὶ ἀπογνωστικὴν, perfectam & cum desperatione conjunctam*, quando regnum aliquod ob gravissima scelera NB. totum destruitur; qualis abjectio Israelitis hic denunciatur. Steterat enim regnum non suis viribus, ut impii opinabantur; sed divina protectione: & toleraverat in eo Deus magna patientia tantam idololatriam. NB. Utrumq; ergo tum defensionis tum tolerantia beneficium hic denegatur.

Idem Meisn. p. 62. *Iustus est Dominus, & justa sunt ejus iudicia,*

dicia, Psalm. CXIX, 13. uti primum mitis, ita post severus est.
Bernhardus Serm. IX. Deus DUOS PEDES habet, MISERICORDI-
AM & JUDICIUM: Neutrum debemus solum apprehendere.-----
Non instar Principum terrenorum est, qui statim volunt perdere,
exemplo Pharaonis, Exod. X, 28. Diu connivet ac tolerat, ut Cai-
num Genes. IV. Antediluvianos Gen. VI. Amorrhæos Genes. XV, 16.
Ninivitas Jon. III. Sed NB. quando tempus gratia negligitur, tum
ait: NON ADDAM MISERERI. --- Tandem abjicit TOTALI-
TER & FINALITER &c. It. p. 74. De pœna contemti verbi:
est ea finalis abjectio & horrenda cœcitas, adde pag. 847. & in c. V.
pag. 526. Pœna irremissibilitas innuitur v. 6. --- Deus quidem
a nullo populo recedit, quoad præsentiam universalem; recedit au-
tem ab impœnitentibus, NB. quoad præsentiam gratiosam. Justum
enim est, ut deserantur, qui deseruerunt Deum, juxta commina-
tionem, Prov. I, 28. id. c. IX. pag. 845. Diabolus fit Doctor impiorum,
quod irrita sunt cuncta media, si Deus recessit sua gratia. it. cap.
XI. p. 955. Attollite ergo capita vestra, NB. dum adest tempus pœ-
nitentia, QUOD SEMEL NEGLECTUM NON REVERTITUR.
Plura in re manifesta addere supervacaneum, ne stuporis lecto-
rem arguere videar. Possunt tamen dicta scripturæ de commina-
tionem divinarum pœnarum, Prov. I, 24. sqq. Jes. XXII, 14. Job. XI, 20.
Psal. CXIX, 118. Psal. VII, 13. Jerem. XVII, 13. 2. Thessal. II, 10. evolvi.
*Non intellexit Compilerator tempora divinæ *ἐπιδησίας* decreta, vid.*
Dannb. Hodof. p. 876.

QUÆST. IX.

Utrum dictum Ebr. III. de termino quodam peremptorio
ante finem vitæ, an vero de omni vitæ tempore ad pœ-
nitentiam obvio agat?

Compilerator sibi responderet: Affirmat prius Rechenbergius
in Propositione sua S. 14. et in Epist. ad Rostenfch. p. 15.

E Anim-

Falsum est, quod ego Ebr. c. III. pro termino quodam peremptorio, citatis locis allegarim. Gratiam Dei induratis non semper obviam esse ad vitæ usque finem, ex Hebr. III. 13. & cap. IV. 7. constare asserui. Quia ob periculum, ne quis induretur seductione peccati, illud *HODIE* obvium esse dicitur; adeoque præcludi quis possit ab ingressu in requiem. vid. v. 11. & 18. seqq. Obvertitur quidem autoritas Carpzovii, sed is, dum *HODIE* illud extendit ad totum vitæ spatium, ad convertibiles ac pœnitentes respicit, non impœnitentes. Nam ipse in *Conc. pœnit.* p. 91. addit: Wenn wir meynen / es sey noch Zeit gnug / müste doch das Böse nicht eben *HEUTE* abgeschaffet seyn / man wolle schon nach und nach mit der Zeit eines nach dem andern bey guter Gelegenheit abgehen &c. Ach da haben wir unsere Herzen schon verstockt / it. p. 95. Ach mein lieber Christ / es gilt gar nicht Aufschiebens / *GOTT* will es *HEUTE* haben. Dannhauerus *Hodosoph.* p. 879. Non omnibus ait, apostatis promisit Deus reiterationem luminis petulanter extinguit, Ebr. III, 14. 15. & 17. cap. IV. 1. & 3. Quoad tempus gratiæ habet Dominus *ἐν αὐτῷ δευτέρῳ*, NB. habet suum *HODIE*, Hebr. IV, 7. Sicut olim in Judaico populo circumscriptum illud fuit annis, post Christi mortem, quadraginta, aut circiter, NB. in hominibus NB. singulis suum habet ambitum nobis ignotum, notum divine providentiæ, qui plerumque ad mortem usq. protenditur, NB. nisi ob gravem contumaciam prius etiam præcidatur. Quem locum D. Pfeifferus supra quaest. II. suum fecit Germanicè redditum.

QUÆST. X.

Utrum scripturæ oracula 1. Tim. II, 4. 2. Petr. III. limite universalialia sint, adeoque ad solos pœnitentes pertineant?

Compiler respondet: Affirmat illud Rechenbergius in Epist. ad Rostenusch. p. 23. & in Proposit. p. 21. conf. *Paraneſia ejusd.* p. 13.

Anim-

Animadversio.

Quaestio in Epist. ad Rotheusch. p. 23. est de dictis, quæ ad voluntatem Dei antecedentem, & quæ ad consequentem pertinent. Ubi respondeo, inter alia dicta ad antecedentem voluntatem, pertinere Paulinum 1. Tim. II, 4. *Christus vult omnes salvos fieri: & 2. Pet. II, 20. non vult ullos perire.* Hanc assertionem ibidem declaro his verbis: *Dicta hæc, inquam, gratiam Dei revocatricem esse universalem, ac voluntate antecedente gratiosissima ad omnes peccatores etiam relapsos, sed penitentes pertinere, nemo sanae mentis negare aufit.* Cum hæc Sophista quidam impugnasset, ac si Piscatoris sententiæ de gratia particulari faverent, in *Paranes. ad Stud. Jurvent. p. 13. 14.* respondi, distinguendum esse inter oblationem gratiæ, quæ universalis, & participationem seu fructum ejusdem. Hujus, juxta ordinem divinum, omnes penitentes fieri compotes, non vero induratos; quippe qui gratiam illam serio licet oblatam, ex propria culpa pertinaciter repudiant, statuo cum orthodoxis. Quod ante jam in *Proposit. allegata §. XXI.* abunde declaraveram. Secutus autem hac in parte sum B. D. Balduin. in *Comment. ad 1. Tim. II, 4. qu. 4. f. 1282.* ubi post varias aliorum orthodoxorum sententias adductas, n. 6. deniq; scribit: *Arbitramur, Paulum hic agere de voluntate Dei antecedente, qua Deus omnium ac singulorum hominum salutem æternam vult ac promodet: qua voluntas cum hominem consideret qualis in se est, non qualis ex accedente vitio factus, ut Damasc. docet, l. 2. c. 29. inde fit, quod illa Dei voluntas in multis finem suum non assequatur.* Vult ergo Deus omnes atque singulos salvos, quia singulos ad salutem condidit, singulis etiam Filium suum donavit. Et ejus hæc voluntas est seria: ideo irascitur iis, qui voluntatem ejus aspernantur & mediis conversionis suæ non utuntur: Est etiam NB. non ABSOLUTA, sed ORDINATA: ideo vult non tantum salvos fieri, sed & ad agnitionem veritatis pervenire: partes hujus ordinis sunt meritum Christi, verbum, fides ex verbo percepta, quæ

omnia simul vult Deus adesse salvandis: ideo omnibus filium donavit, verbum proposuit, & fidem ex verbo dare decrevit. Quod ergo non omnes actu salvantur, culpa hominum est, qui hunc ordinem Dei (qui poenitentiam includit) non sequuntur. Mox commendat dictum Ambrosii: Vult Deus omnes salvari, sed si accedant ad eum, non enim sic vult, ut nolentes salventur &c. Quando igitur B. Höpfnerus noster l. c. item Hutterus in *Exposit. Form. Conc. p. 1166. seq.* promissiones Evangelicas, quæ in sacris literis occurrunt, distingvunt in *simpliciter, & limitate universales*; illas ut *1. Timoth. II, 4. 2. Petr. III, 9.* in se, non habito respectu ad ordinem vel objectum, considerant, quatenus gratiam universalem a Christo omnibus partam denotant; non vero, quod Calviniani veteres volunt, ordini & veræ poenitentiae ad fructum salutarem requisitæ, cujus media Deus omnibus serio offert, opponunt. Itaque illæ in se consideratæ sunt *illimitate*, vel ut Hutterus l. c. loqui amat, *simpliciter universales*; in usu vero, & quod salutarem intentionem effectus attinet, juxta *ordinatam Dei voluntatem* itidem revelatam, fiunt *limitate universales*, id quod Hutterus *loc. cit. pag. 1167.* docet. Et ipse Höpfnerus in *LL. Theolog. pag. 429.* quando de hac promissionum distinctione agit, id innuit: in priori, ait, genere propositionum universalium Evangelicarum, beneficia Dei spiritualia, *ut offeruntur*; In posteriori autem, ut simul *adprehenduntur*; illa (promissio illimitate universalis) NB. *includit ordinem mediorum ut constitutum divinitus: hæc (limitate vel ordinate universalis) ut usurpatum, &c.* Atque hanc mentem meam a B. Höpfneri sententia non alienam esse, *Compiler ex III. Additam. meo §. 3. pag. 5.* intelligere potuisset. Quod ex *Rom. II, 4.* obvertitur, probo itidem cum Huttero; nempe illos etiam, qui postea sibi iram DEI propter indurationem aggravarunt, ad poenitentiam invitatos fuisse. Sed quod illa invitatio in ipso thesaurizationis iræ divinæ actu continuetur, adhuc probandum venit. Aliter enim de illis induratis accuratissimus olim

Theo-

Theologus Wittebergensis D. *Lyserus in System.* p. 681. & D. *Gerhardus Loc. de Provid.* §. 84. docent.

QUÆST. XI.

Utrum Christus Matth. XI, 28. gratiam suam omnibus simpliciter promittat, an vero iis tantum, qui sentiunt onus peccati, & eo cupiunt levari?

Respondet, vel calumniatur potius *Compiler: Affirmat cum Reformaris ultimum membrum D. Rechenberg contra Krakewiz.* p. 57.

Animadversio:

SI *Compiler* locum *Matth. XI, 28.* cum antecedentibus vers. 21. 22. 23. 24. 25. collatum inspexisset, textusque connexionem intellexisset, vel Paraphrasin Bibliorum Vinariensium, quam in *Additam. III. pag. 58.* cum qua ego locutus sum, attendisset, vel B. D. *Gerhardi Loc. de Election.* §. 187. evolvisset, forte hac impudenti cavillatione abstinuisset. *Gerhardus* enim agi ibi de consequente seu judiciaria DEI voluntate colligit: Patrem per Filium, mysteria Evangelii proposuisse etiam Phariseis & reliquis. Sed quia illi magis dilexerint tenebras, quam lucem, *Joh. III, 19.* quia spreverint consilium DEI adversus semetipsos, *Luc. VII, 30.* quia præ opinione sapientiæ propriæ stultam Evangelii prædicationem contempserint, *1. Cor. I, 21.* ideo Deum justo judicio contemptum illum vindicantem abscondisse ipsis sua mysteria &c. Quare v. 28. sua invitatione tales induratos contentores gratiæ non amplius dignatur; sed conversus ad spiritualiter oneratos publicanos, notoriis flagitiis quidem ante infames, nunc vero Evangelium amplexos, de quibus v. 5. & similibus peccatoribus dixerat, quod pauperes letum accipiant Evangelium, quos & pusillum gregem vocat, quibus Pater ve-

lit dare regnum, Luc. XII, 32. Si vero *Compileri* Gerhardi auctoritas non probatur, D. *Agid. Hunnii* expositionem, quam de *Prædestin. Quæst. & Respons.* p. 230. in hunc locum adfert Calvinianos confutaturus, admittere tenetur: *Repetenda hic est, inquit, distinctio voluntatis antecedentis Dei, & consequentis. Voluntate antecedente, quam misericordia esse diximus, vult omnibus absq. exceptione hominibus innotescere doctrinam Evangelii: quia vult, ut omnes homines ad agnitionem veritatis perveniant, 1. Tim. II. At quando sapientes hujus mundi aspernantur & repudiant sapientiam Dei in Evangelio propositam, ibi voluntate consequente, quæ justitia est, VULT, ut porro eis absconditum maneat Evangelium de Christo, ad puniendum impium hunc contemptum, tantitangq. divini beneficii. Quis vero negarit inter hos etiam invitatos adhuc fuisse reprobos? Manifesta ergo calumnia est, quando *Compiler* oggannit, nec hic cum *Reformatis* sensisse, quorum sententiam de particulari gratia toties negavi. Caterum vero simul inspecta D. *Chemnitii Harmonia Evangel.* cap. LVI. fol. 964. 965. quam iste falso allegavit, adparet, ipsum quoque abs *Hunnii & Gerhardi*, quæ & mea est, sententia non dissensisse. Quando enim ille in h. l. scribit: omnes sine exceptione hoc modo compellat, invitatur & hortatur: & ne de meritis aut dignitate disputemus, nominat **LABORANTES ET ONERATOS** &c. objectum illud universale determinari ex ordine sapientissime a Deo constituto docet; ita tamen, ut nullum *laborantem, & oneratum* anxium & salutis æternæ cupidum peccatorem, a promissa gratia exclusum velit.*

QUÆST. XII.

Utrum pia & certissima ad profligandam securitatem via sit, si dicas, Deum in hac vita gratiæ ostium multis sic occludere, ut prorsus nulla venia, aut misericordiæ divinæ recuperandæ spes supersit?

Respon-

Respondet Compiler: *Affirmat quæstionem D. Rechenberg. Diss. de Term. Grat. revocatr. §. 29. atque contrariam sententiam novum Evangelium vocat improbis & secure viventibus gratis sumum.*

Animadversio.

UT supra in prima quæstione Sycphantices specimen oppido foedum Compiler edidit; ita in ultima hac laudem istam tueri contendit. Primo enim falso ex *Disput. mea §. 29.* allegat, ubi ne verbulum quidem hujus quæstionis occurrit: Secundo nupiam ego istam quæstionem ita proposui, multo minus sic crude affirmavi, ut Compiler quidem malitiose mihi affinxit. Forte autem §. 52. *disp. mea* respicere voluit, ubi hanc quæstionem proposui practicam: *An ob desperationis periculum unius vel alterius incertum, gratia Dei universalis erga relapsos indiscriminatim subinde exaggeranda sit; licet mille securi homines inde ansam certam in peccatis perseverandi capiant, eternumq. pereant?* Hanc quæstionem cordatis & prudentibus Theologis dijudicandam ibi reliqui, nec determinavi; etsi determinatu facilis sit. Qui vero hanc, eundem cum Compileris quæstione XII. sensum complecti existimat, nã cum sensu communi destitui dixerim. Tertio ruditatem aut malitiam prodit suam, cum mihi D. Calovii verba ex *confid. Arminian. c. XII. thes. 3. pag. 445.* opponit, ac si ego cum Arminianis hac in parte sentirem. Falso allegat *c. XII. thes. 3.* Arminianismi Caloviani: agit enim illud cap. de *Bonis operib.* & quam citat p. 445. de *Electione ad Gloriam*, adversus Arminianos Calovius disputat. Indicabo tamen Compileri locum Calovii, ex quo me impudenter convitari depuduit. Extat ille in *Considerat. Arminianismi c. XX. de divinis comminationibus ac impiorum pœnis.* Ibi Calovius p. 458. Arminianos laudat, quod Socinianorum doctrinam; *Deum sæpenumero in hac vita gratia ostium sic occludere, ut prorsus nulla venia aut misericordie*

dia divina recuperanda spes sit: male vero (Calovius pergit) sententiam istam negant, adeo falsam ac noxiam, ut tolerari non possit: pejus eos, qui eam tenent, si rationibus ab ea abduci nequeant, iudicio suo frui sinunt. Quia certissima hac est ad desperationem via, si credas aut persuasus sis, Deum gratia ostium ita occludere; ideog. non potest non ea sententia noxia & damnabilis haberi. Et quomodo tolerabitur ea doctrina, qua gratia Dei labefactatur, & misericordiae calumnia benignissimo Domino nostro struitur, uti de Novatianis, erroris hujus autoribus, quondam professus est Eusebius c. VII. Hist. Eccles. c. IIX. & c. Hanc B. Calovii sententiam mente calamoque in IV. Additamento meo pag. 131. (ut ante in disput. de Termin. Grat. §. 6. & 13.) adprobavi; cum putidam istam calumniam nuper virulentianimi antagonista Lipsiensis mihi impingere ausus esset. Et quanquam hic nuperrimis schedis Sophisticis evulgatis, calumniam istam, novis quæsitis coloribus incrustare, ut imperitis fucum faceret, molitus sit; istam tamen Deo volente, ita propediem abstergam, ut artes tales Præsule sane indignæ manifestentur. Ego enim ut semper hunc Socinianorum crassissimum errorem a Calovio rejectum, despui; ita & illum contra Arminianos, noxium minime, tolerabilem esse statuo. At quæ cognatio doctrinæ orthodoxæ Lutheranorum Doctorum, quam ego defendo, cum illa jam rejecta falsa doctrina? An cum Socinianis aut Arminianis focer olim Calovii, B. Hülsemannus fecit, quando in Comment. in Jerem. ab ipso Calovio ante impressionem reviso, cap. XXXVIII, 22. in Aphorism. Pract. scribit; Hic solet esse tandem eventus impœnitentium, ut nimis sero sapiant, nec comminationibus cedant; donec eas experiantur, Prov. XI, 6. Veruntamen SOLET QUICQUE CLEMENTIÆ DIVINÆ PORTA SERATA ESSE, ut . . . ntur conqueri perdit: Perit estis, & salvati non sumus, expectavimus pacem, & ecce formido, Jerem. VIII, 15. 20. Item in Jerem. c. XVI. p. 270. Profecto non alia ejus hominis (indurati) conditio est, quam NB. Epulonis extra omnem spem venie positi, Luc. XVI, 26. An Balduinus in cas. conscient. l. 1. c. 13. p. 37. Socini-

zar

zat scribens: *Frustra est, quod multi existimant (cum suae heterodoxiae sociis) sufficere, si in ultimo agone agnoscant, se peccasse, & ad misericordiam Dei confugiant. Multos enim peccati veteris ita consopivit, ut ad seriam peccati agnitionem nunquam perveniant. Conscientia etiam ipsorum tot saepe cruciatibus angitur, ut de misericordia Dei serio cogitare nequeant, unde in desperationis barathrum precipites ruunt. Quid de B. Geitri verbis in Prov. I. p. 75. sentis Cavillator? an & iste Socinizat? Ne putes, ultimum vitae scelestae quadrantem sufficientem aliquando futurum esse ad placandum Deum, cum non omnis vacors penetret, nec omnis etiam anxie querens inveniat, quandoquidem paenitentia sera raro vera, licet vera nunquam sera. Hinc nec in caelum recipi putandum est, qui moribundi demum id querere incipiunt, quod toties malitiose repudiarunt. Idem Comment. in Psalm. LXXVII. p. 1389. Usus e v. 8. Beneplacitum Dei non auferri potest, nisi per malitiosam gratiae excusationem; & mox ibidem: Usus e v. 20. Abusus detestandus gratiae ulterioris prohibet quodammodo affluxum, Rom. II, 4. Siracid. IV, 4. sqq. Gratiae misericordiaeque suae exercendae, certos quasi Deus ipse FIXIT TERMINOS, VEL CERTUM GRATIAE TEMPLIS definit, Luc. XIX, 44. Prov. I, 24. Jof. XLIX, 9. 2. Cor. VI, 2. Hoc qui praetermiserit, culpam non Deo, sed sibi ipsi tribuat. Plura in re manifestissima, testimonia cumulare hic poteram, ut *Compilatorum Dissensus*, impudentiae cavillandi convictum Lectori Christiano exhibendum sisterem. Verum tempore exclusus, festinando hic novaturientium adversariorum *novum Evangelium*, quod securis & induratis praedicari coepit, discutere, aut ex insignis Theologi Pauli Tarnovii de *Novo Evangelio*, dissertatione egregia anno 1697. Francof. ad Moenum *recussa* illustrare, aut manifestum *Dissensum* illorum a vera orthodoxia, ex ipsorum scriptis demonstrare jam non possum. Forsan, si ita motus eiere atque Ecclesiam turbare non destiterint, id alio tempore commodum fieri poterit. Sunt enim jam eruditi viri, qui ejusmodi *novae* scilicet *orthodoxiae* flosculos, ex illorum disputationibus ac homiliis prelo paratos collegerunt, quando poscitur. Ego vero, qui ita proterve haecenus ab importunis ac malevolis hominibus*

bus laceffitus fui, *Lectorem cordatum* & extra partium studia positum enixe rogo, ut *DISSENSUM* ab *ORTHODOXIS ELECTORALIBUS*, in puncto de *Gratia divina*, mihi maligne a *Compilatore Wittenbergen- se* affectum, & ante octiduum ibidem sine die & consule publicatum improbeque disseminatum, cum *CONSENSU HOC ME O* *ORTHODO- XO* conferre justumque pronunciare iudicium dignetur. Depre- hendet, scio, *Compilatorem*, si non malitia, impudentia tamen conju- ratis, de me per chartarum maledicarum atque sophisticarum copiam opprimendo, Fratribus suis palmam dubiam reddidisse. Nam & ipse artificio Sophistis solenni usus, Theologorum veterum sententias, quæ motam hanc controversiam attinere videntur, cavillationibus in sinistram partem detorsit, vocabula quædam infarsit, ut aliqua specie meam, quæ veterum orthodoxorum Theologorum est, sententiam posset impugnare, aut reddere suspectam atq; calumniis imperitorum hominum opportunam. Similes strophas *Apologia Aug. Confess.* in Pon- tificiis Sophistis, *artic. III. p. 1. 7.* olim notavit. Quæ sane artes pes- simæ, si in nostra Ecclesia invaluerint, nec illis turbarum incensoribus fibula mature injiciatur, novarum in hac, turbarum nullus erit finis, nulla tranquillitas.

At est profecto Deus in cœlo, cui Ecclesia curæ est, sunt etiam, ipsius gratia, adhuc in terra Ecclesiæ Curatores cordati & prudentes, qui improbas hæc turbidorum & invidorum hominum molitio- nes compescent, neque illis pro lubitu, in innocentes tanto cum Ecclesiæ offendiculo, hoc præsertim rerum exulcerato statu, grassari indulgebunt. Ego interim Deo confisus, cum Hieropsalte excla- mo: *Recedite ergo a me mali; custodiam enim præcepta Dei mei: Mendacium odi & detestor; legem tuam, ô Domine, amo: mise- ricordiam & justitiam tuam cantabo in æternum.*

Nomini Tuo Soli Gloria!

Spa-